

ETTEVÕTLUSE TUGIPROGRAMM
SMECA

smeca

ÕPPEMATERJAL:

**ISIKUTE JA TEENUSTE VABA LIIKUMINE, DIPLOMITE
TUNNUSTAMINE**

UNIZO Internationaal
BELGIA

SISUKORD

I. TAUSTINFORMATSIOON	3
I.1. Neljal põhivabadusel põhinev siseturg: ülevaade ajaloost	3
I.2. Isikute ja teenuste vaba liikumine: teema lähem kirjeldus	5
II. ÜLEVAADE JA HETKESEIS VALDKONDADE KAUPA	7
II.1. Tööjõu vaba liikumine	7
II.2. Institutsioonivabadus - diplomite tunnustamine	8
1. Sektoriga seotud direktiivid	9
2. "Uue lähenemise" direktiivid (kutsekvalifikatsioonide vastastikune tunnustamine)	9
II.3. Teenuste osutamise vabadus	10
III. ÕIGUSAKTID: KOHALDATAVAD EESKIRJAD JA NORMID	12
III. 1. Euroopa Liidu õigussüsteem	12
1. Ühenduse õigusallikad	12
2. Euroopa Ühenduse õigusaktid	13
III.2. Tähtsaimad Euroopa Ühenduse õigusaktid isikute ja teenuste vaba liikumise, kaasaarvatud diplomite tunnustamise valdkonnas	14
1. Tööjõu vaba liikumine	14
2. Diplomite tunnustamine ja kutsekvalifikatsioonide võrreldatavus	16
3. Teenuste osutamise vabadus	17
IV. MÕJU SME-DELE	23
IV.1. Õigusaktide raamistik	23
IV.2. Muud vaba liikumisega seotud küsimused	23
IV.3. Sotsiaalkindlustus	24
IV.4. Strateegiad	25
V. VÄLJAVAATED	26

LISA

I. TAUSTINFORMATSIOON

I.1. Neljal põhivabadusel põhinev siseturg: ülevaade ajaloost

Et anda taustinformatsiooni ja väljavaateid inimeste ja teenuste vaba liikumise ja sellega seotult diplomite tunnustamise kohta Euroopa Liidus, on kõigepealt vaja anda lühike ülevaade Euroopa Liidu sünniloost ja tutvustada mõisteid siseturg ja neli põhivabadust.

1.

Rooma lepinguga (1957) allkirjastasid kuus Euroopa riigijuhti (Belgia, Saksamaa Liitvabariik, Prantsusmaa, Itaalia, Luksemburg ja Holland) esmakordselt plaani luua lai turg, mis kataks terve Euroopa Ühenduse ja mis põhineks kaupade, isikute, teenuste ja kapitali vaba ringluse põhimõtetel. "**Siseturg, mida iseloomustab kaupade, isikute, teenuste ja kapitali vaba liikumise takistuste kõrvaldamine liikmesriikide vahel**" (EÜ asutamisleping, artikkel 3c).

Kirjeldatud vabadused sisaldavad, nagu lepingus selgesõnaliselt sätestatud, **töötajate liikumisvabadust ühenduse piires** ilma, et neid rahvuse alusel diskrimineeritaks ning **õigust registreerida end üksikisikust ettevõtjaks või asutada ettevõtet, filiaali või tütarettevõtet mis tahes liikmesriigis**. Rooma leping keelustab igasugused **teenuste osutamise vabaduse** piirangud teiste liikmesriikide kodanike suhtes.

Rooma lepinguga loodi **Euroopa Ühendused**, koosnedes (eelnevalt eksisteerinud) Euroopa Ühendusest, Euroopa Sõe-ja Teraseühendusest, ja Euratomist, Euroopa Aatomienergia Ühendusest.

2.

Kuigi EÜ liikmesriikide vaheline **Tolliliit** loodi 1968, jäid paljud piirangud neljale vabadusele ja takistused siseturu heaks funktsioneerimiseks siiski alles, samuti ka eraldiseisvate riiklike turgude tõttu tekkivate kulutuste ja takistuste tagajärjed.

Seetõttu koostas Euroopa Komisjon 1985. aastal **Valge raamatu** pealkirjaga "**Siseturu lõplik väljakujundamine**"; mida nimetatakse ka Delors'i Valgeks raamatuks, ja mille võtsid vastu kõik liikmesriigid. See tõi välja umbes 300 füüsilist, tehnilist, ja finantsilist takistust, mis häirisid siseturu sujuvat funktsioneerimist ja sisaldas õiguslikke meetmeid kirjeldatud takistuste kõrvaldamiseks, et luua tegelik siseturg.

Valge raamat lähtus liikmesriikide siseriiklike seaduste ja määruste **vastastikuse tunnustamise** printsiibist. Liikmesriigid peaksid, nii palju kui võimalik, olema nõus aktsepteerima teiste riikide eeskirju ja norme, et poleks vaja luua täiesti uut Euroopa määruste raamistikku.

Valge raamat sätestas ka **ajavahemiku** kirjeldatud meetmete elluviimiseks, loodi "Projekt 1992": siseturg pidi olema lõplikult väljakujundatud 31/12/1992.

1987. a Ühtne Euroopa Akt tegi Rooma lepingusse mõned muudatused, et reformida institutsionaalset süsteemi ja selle pädevust väga olulise uuendusega, nimelt ministrite nõukogus otsustati otsustetegemise protsessis kasutada **enamushääletust** endise ühehäälsusprintsipi asemel. See lihtsustas ja kiirendas otsuste tegemise protsessi ühenduse piires märkimisväärselt. Tegelikult oli see üks oluline tingimus, milleta siseturu lõpule viimine antud ajavahemiku jooksul poleks olnud võimalik.

3.

1993. a jõustus uus leping: **Euroopa Liidu leping**. Leping jätkas püüdlusi saavutada toimiv siseturg ning viis neid ambitsioone sammu võrra edasi, ühendades majandusliku integratsiooni **ühismeetmete ja tegevuspoliitikaga**, see määras Euroopale **uusi volitusi**. Lisaks Euroopa Ühendustele (vt ülaltoodu), lõi leping kaks uut "**sammast**" millele Euroopa Liit peab baseeruma, nimelt **ühispoliitika välis- ja julgeolekuküsimustes ning justiits- ja siseasjades**. Käesolevas lepingus mainiti ka esmakordselt mõistet **Euroopa kodakondsus**.

1997. a nägi ilmavalgust uus leping, **Amsterdami leping**, mis jõustus 1. mai 1999, ja mis on Maastrichti lepingu, mllega loodi Euroopa Liit, uus versioon. Uues lepingus olid erilise tähelepanu all teemad, mis puudutasid **Euroopa Liitu ja selle kodanikke, EL välist identiteeti ja EL institutsioone**.

4.

Uusim ja siiamaani kindlasti ka kõige ambitsioonikam projekt on loomulikult **Euroopa Liidu laienemine**. Laienemine muudab põhjalikult siseturu olemust ja nelja põhivabaduse funktsioneerimist.

Euroopa Ülemkogu sätestas Kopenhaagenis 1993. aasta juunis ühinemise **põhikriteeriumid**: kandidaatriikides peavad olema loodud stabiilsed **demokraatlikud institutsioonid**, funktsioneeriv **turumajandus**, mis suudab vastu seista konkurentsi survele, nad peavad vastu võtma kogu eksisteeriva EL õiguse, ja omama **administratiivset suutlikkust** õigusaktide kogu rakendamisel.

Euroopa Ülemkogu otsustas 1997. a detsembris Luksemburgis alustada liitumisläbirääkimisi 6 riigiga: Ungari, Poola, Tšehhi Vabariigi, Eesti, Sloveenia ja Küprosega.

Kaks aastat hiljem Helsingi tippkohtumisel 1999. a detsembris otsustati **anda kõigile 12 kandidaatriigile võrdne võimalus pidada liitumisläbirääkimisi täisliikme staatuse saamiseks**. Samal ajal anti Türgile formaalse kandidaatriigi staatus, mis annab talle õiguse osaleda läbirääkimistele eelnevas strateegias, kuigi pole liitumisläbirääkimistesse kaasatud. Seega andis Ülemkogu formaalse võimaluse alustada liitumisläbirääkimisi veel kuuele kandidaatriigile - Rumeeniale, Bulgaariale, Leedule, Lätile, Slovakkiale ja Maltale.

Läbirääkimised toimuvad seeriatena **kahepoolsete valitsusvaheliste konverentside** vormis EL liikmesriikide ja iga kandidaatriigi vahel. Läbirääkimised põhinevad

Euroopa Komisjoni poolt valmistatud üksikasjalikul hinnangul iga riigi olukorra kohta vastavalt ülaltoodud ühinemiskriteeriumitele ja nende kriteeriumite õiguslik ning administratiivne harmoneerumine ühenduse õigusega igas eraldi sektoris. Kaks peatükki sõelumisprotsessist on "Isikute vaba liikumine" ja "Teenuste vaba liikumine". Läbirääkimiste pidamisel lähtutakse objektiivsuse põhimõttest, arvestades kindlaid ja ühtseid kriteeriume, kuid läbirääkimiste protsess on iga kandidaatriigi jaoks erinev, sest iga riiki hinnatakse individuaalselt just tema heade külgede ja pingutuste tehnilise hinnangu põhjal. See tähendab, et **iga kandidaatriik või kandidaatriikide grupp ühineb Euroopa Liiduga siis, kui ta on võimeline tõestama, et ta on täitnud liikmelisusele esitatud neli ülaltoodud kriteeriumit.**

I.2. Isikute ja teenuste vaba liikumine: teema lähem kirjeldus

Kui arutatakse isikute ja teenuste vaba liikumist EL kontekstis, puutume me kokku ühe kõige olulisema teemaga, ja sellega seonduva erinevate meetmete ja õigusaktide laia valdkonnaga. Seetõttu on esmalt vajalik selgitada mõningate kasutusel olevate mõistete olemust.

- Nagu seletatud punktis I.1, moodustavad **neli põhivabadust**, millest kaks on isikute ja teenuste vaba liikumine, koos siseturu kontseptsiooniga põhialuse esmalt Euroopa Ühenduse ja sellest edasi arenenud Euroopa Liidu loomisele. Kõnealust mõistet mainiti esmakordselt Rooma lepingu artiklis 3.c (EÜ asutamisleping)

- Neid kahte vabadust - isikutele ja teenustele - selgitati täpsemalt Euroopa Ühenduse asutamislepingus: need sisaldavad järgnevat

a. Töötajate liikumisvabaduse õigus (artikkel 39 - ex 48)

b. Asutamisõigus (artikkel 43 - ex 52)

c. Teenuste osutamise vabadus (artikkel 49 - ex 59)

- Takistused neile vabadustele võivad tekkida siseriiklikest piirangutest erinevatele ametitele või kutsetele, või üldisematest piirangutest, nt normid, piiriületamise formaalsused, jne, kuigi kaht viimast seostatakse enamasti kaupade vaba liikumisega seotud valdkonnaga.

- Seoses teenuste osutamise vabadusega, on EÜ õigusaktides tähelepanu all mõned ametite kategooriad, mida (kunagi) reguleerisid siseriiklikud eeskirjad:

- **Finantsteenused**, sealhulgas pangadussektor, kindlustus ja väärtpaberitehingud

- **Transporditeenused**

- **Uudsed tehnoloogiad** (kaasaarvatud side)

- Tähtsaks vahendiks töötajate ja teenuste vaba liikumise ning asutamisvabaduse elluviimisel on **diplomite ja kutsekvalifikatsioonide vastastikune tunnustamine**. Ülevaade Euroopa pingutustest selles valdkonnas on käesoleva töö lahutamatuks osaks.

- Ülaltoodud õigused ja vabadused on **omavahel seotud**: mitmed töötajate vaba liikumist käsitlevas peatükis arutuse all olevad küsimused puudutavad ka füüsilisest

isikust ettevõtjate vaba liikumist ja teenuste osutamise vabadust, samal ajal kui diplomite ja kutsequalifikatsioonide vastastikuse tunnustamise küsimus, mille üle arutletakse käesoleva õppematerjali peatükis Asutamisvabadus, on oluline ka tööjõu vaba liikumise seisukohast.

- Neil õigustel ja vabadustel ning nende rakendamisel on ilmselgelt olnud mõju ja neid omakorda mõjutab lai valdkond muid küsimusi ja valdkondi.

nt:

- füüsiline piirikontroll inimestele, kes reisivad EL piires - Schengeni mudel
- elukoha õigus
- sotsiaalne dimensioon, sealhulgas sotsiaalkindlustus
- koolitus ja haridus
- tööjõuturu poliitika
- finantsküsimused

Kuna käesoleva õppematerjali maht on piiratud, ei ole võimalik tegeleda kõikide teemadega võrdse põhjalikkusega. Seega proovime antud teemat käsitleda ülevaatlilikult, puudutades tähtsamaid teemaga seotud küsimusi ja õigusakte. Kuid meie põhitähelepanu on siiski pööratud SMEdega seotud probleemidele, mis puudutavad õigust asutatada ettevõtteid, praktiseerida kutset, osutada teenuseid või tegeleda vahendusega mis tahes valitud liikmesriigis.

II. ÜLEVAADE JA HETKESEIS VALDKONDADE KAUPA

II.1. Tööjõu vaba liikumine

Eelpool mainisime, et tööjõu vaba liikumise sätestas Rooma leping aastal 1957. Kuid tegelikkuses võttis selle sätte rakendumine Euroopa Ühenduses aega rohkem kui 10 aastat. Enne 1968. aastat oli töökoha leidmine mõnes teises liikmesriigis seotud suurte raskustega. Euroopa Ühenduse töötajate liikumise võimaldamine ühenduse piires oli liikmesriikide **siseriiklik kohustus**. Euroopa Ühenduse töötajad - nagu ka kõik teised võõrtöölised - pidid alluma siseriiklikele migratsiooniseadustele. Kui nad soovisid elada või töötada teises liikmesriigis, pidid nad taotlema **elamis- ja töөлuba**. Ja vastava riigi administratiivorganid otsustasid, kas lubada välismaalasi, kaasaarvatud teisi ühenduse kodanikke, riiki siseneda ja kas neil oleks õigus seal töötada. Juhul kui ühenduse töötaja sai loa emigreeruda teise liikmesriiki, sõltus tema staatus siiski töö- ja elamisloa säilitamisest.

Kuid **1968.** aastal võeti vastu vajalikud **teisesead õigusaktid¹ (määrus 1612/68 - direktiiv 68/360)**, mis kehtestasid tingimused tööjõu vaba liikumise efektiivseks toimimiseks. See tähendas, et need Euroopa riigid, kes sel ajal moodustasid Euroopa Ühenduse, **nõustusid andma üksteise kodanikele õiguse reisida vabalt liikmesriikide vahel töötamise eesmärgiga** ning et siseriiklike migratsiooniseadusi teiste liikmesriikide töölisele enam ei kohaldata. Euroopa Ühenduse piires olid seega viisad, elamis- ja tööload ühenduse töötajatele muutunud minevikuks. Nende õigusi reguleeris nüüdsest Euroopa õigus.

Lisaks eeltoodule, sai peagi selgeks², et õigust vabalt liikuda ja diskrimineerimise keeldu sai tõlgendada kui midagi, mis läks palju kaugemale kui ainult eri riikide tööjõuturu integratsioonile suunatud majanduslik õigus. Samuti polnud see ainult vahend ühisturu edendamiseks majanduslikel ja kaubanduslikel eesmärkidel. Vabal liikumisel oli sotsiaalne dimensioon ja seetõttu oli liikmesriikidel kohustus tagada sisserännanud tööliste ja nende pereliikmete täielik integreerumine. Neil ja nende pereliikmetel pidi olema täielik juurdepääs kõikidele hüvedele ja sotsiaalsetele soodustustele, hoolimata sellest, kas see oli töölepinguga seotud või mitte. Eesmärk on täielik integreerumine siirdasukohariiki. Töö on osa sellest, aga see sisaldab ka osavõttu ühiskondlikust elust, kaasaarvatud sotsiaalsed, majanduslikud ja kultuurilised küsimused, haridus ja koolitus.

Kuigi selles valdkonnas on viimastel aastakümnetel tehtud suuri edusamme, on liidu piires toimunud sisemised muutused ja eesseisvad uued väljakutsed tõstatanud vajaduse tugevdada töötajate vaba liikumist. Vaba liikumine areneb tänapäeval liidus, mida kujundab Majandus- ja Rahaliit, Euroopa kodakondsus oma avarama kontseptsiooniga, liidus, kus on kehtestanud Euroopa tööhõive strateegia ning kus samal ajal seistakse silmitsi muutustega enda tööjõuturul (eriti tööjõu vananemine).

¹ Vt. peatükk III.

² Need õigusaktide tõlgendused põhinesid kohtupretsedentidel, mida praktiseerib Euroopa Kohus – vaata järgmine peatükk Euroopa õigussüsteemist

1996. aastal toimus Euroopa Komisjon poolt korraldatud ja pr. Simone Veil poolt juhitud kõrgetasemeline arutluskoosolek **isikute vaba liikumise asjus** ning mille raport tõi välja, et kõnealuses valdkonnas on teatavaid puudusi.

1997. aastal võttis komisjon vastu **Tegevusplaani töötajate vaba liikumise kohta**³. Selle kaks põhieesmärki olid: selgem ja kaasaegsem **õigusaktide raamistik** (sealhulgas kohtupretsedendi õigus) Euroopa töötajate vaba liikumise kohta ning **läbipaistvam** ja paremini toimiv tööjõuturg Euroopas, mis võimaldab vaba liikumist optimaalsetel tingimustel.

EURES, Euroopa Töövahendussüsteem, mängib tähtsat rolli tööjõu liikumise lihtsustamisel, parandades Euroopa Liidu tööjõuturu läbipaistvust, pakkudes töötajatele ja tööandjatele kõigis liikmesmaades informatsiooni ja abi. Kuna infovahetusvõrk töötab ka Interneti vahendusel, annab see Euroopa Liidu kodanikele otsese pääsu informatsioonile vabade töökohtade ja värbamise kohta igas liikmesriigis.

II.2. Asutamisvabadus - diplomite tunnustamine

Turumajanduses on üldine reegel, et **igal inimesel on õigus valida endale elukutse**. Ühiskonna huvidest lähtuvalt on siiski vajalik mõnedel kutsealadel praktiseerimiseks nõuda vastava kvalifikatsiooni, tunnistuse või diplomi omamist. See on vastava riigi otsustada, kas kutseala või tegevust peab reguleerima või saab selle jätta vaba konkurentsi hoolde, mis praagib välja mittekvaliteetse. Kvalifikatsioonid, mis on vajalikud, et praktiseerida reguleeritud ametialadel põhinevad üldiselt siseriiklikul haridussüsteemil ja on takistuseks välismaalasele, kes omandas oma kvalifikatsiooni mõnes teises riigis.

Kuigi Rooma leping sätestas, et igal EL kodanikul peaks olema võimalus asutada ettevõtet, praktiseerida kutset või osutada teenust igas soovitud liikmesriigis⁴, tähendab see täpsemalt seda, et iga EL kodanik, kes soovib praktiseerida reguleeritud kutset teises liikmesriigis, peab **täitma vastavat tegevust reguleerivaid tingimusi, mida kohaldatakse vastavas liikmesriigis, kus ta soovib kutset praktiseerida**.

Tegelikkuses põhjustab see **takistusi** põhivabaduste funktsioneerimisele. Selleks, et praktiseerida reguleeritud kutset, on vaja omada vastavat kvalifikatsiooni ning need nõuded kehtivad nii vastava riigi kodanikele kui ka teiste liikmesriikide kodanikele. On selge, et viimastel on palju raskem kõnealuseid tingimusi täita.

Kuigi liidus on rahvuse alusel diskrimineerimine karmilt keelatud, **ei mõjuta see keeld mingil moel siseriiklikku õigust, mis reguleerib juurdepääsu kutsealale**, niisiis probleem säilib. Selle asemel otsib ühendus võimalusi **kutsekvalifikatsioonide vastastikuse tunnustamise raamistiku** väljatöötamiseks.

Käesolevas kirjeldatud meetmeid kohaldatakse nii töötajatele kui ka füüsilisest isikust ettevõtjatele. Neid võib laias laastus jagada kahte gruppi:

- “Sektoriga seotud” või üleminekudirektiivid (kutsealaste kogemuste tunnustamine)

³ Komisjoni teatis K(97) 586 lõplik

⁴ Euroopa Kohus kinnitas kahe otsusega “Costa” (1964) ja “Reyners” (1974), et lepingu artiklid 43 ja 44 on vahetult kohaldatavad.

- "Uue lähenemise eeskirjad", mis põhinevad vastastikusel tunnustamisel ja sisaldavad järgnevat:

kolm üldsüsteemi direktiivi

mõned muud sektoriga seotud direktiivid, mis käsitlevad mõningaid kutsealasid, eriti tervihoiu sektor ning arhitektid.

1. Sektoriga seotud direktiivid

Neid direktiive, mis võeti vastu esimestena (1964. aastast edasi), nimetatakse üldiselt "**üleminekudirektiivideks**", kuna esialgne eesmärk oli need asendada hariduse ja koolituse ühtlustamist puudutavate õigusaktidega. Sellest lähenemisest hiljem loobuti, kuna see osutus liiga tülikaks ja mittepaindlikuks.

Kirjeldatud direktiivide süsteem põhineb **kutsealaste kogemuste tunnustamisel**. Eeldatakse, et mingi kutseala teatud arvu aastate praktiseerimise järel omandatakse teatavad oskused vastavale tegevusalale omastest tehnilistest oskustest. Keskmiseks sätestatakse kolme- kuni kuueaastane kogemus ning samuti esitatakse nõudmisi seoses iseloomu, finantsolukorra, füüsilise ja vaimse tervise suhtes.

Süsteemi eeliseks on, et see on üsna lihtne: see võimaldab taotleda tegevust liidu mis tahes riigis, isegi kui vastav tegevusala ei ole mõnes liikmesriigis reguleeritud ja selle suhtes kehtivad teistes riikides muud eeskirjad. Siseriiklikke süsteeme ühtlustada pole vaja. Puuduseks on loomulikult, et vabadust saab **tagada alles pärast aastatepikkust tegevust päritoluriigis**. Samuti on kirjeldatud direktiivide vastuvõtmine äärmiselt keeruline ja aeganõudev moodus probleemi lahendamiseks, kuna iga direktiiv käsitleb ainult ühte tegevusala või kutset. Seetõttu loobuti sellest lähenemisest järkjärgult pärast 1980. aastat. Enamik vastu võetud direktiive käsitlesid **kvalifitseeritud tööd**, aga mõned on väga laialdase ulatusega ja sätestavad tingimusi ka professionaalsetele teenustele (nt patendimaaklerid)

2. "Uue lähenemise" direktiivid (kutsekvalifikatsioonide vastastikune tunnustamine)

a. Sektoraalsed direktiivid

Käesolev süsteem, mis koosneb viieteistkümnest direktiivist, põhineb **kutsekvalifikatsioonide automaatsel tunnustamisel** ja seda kohaldatakse täiskvalifikatsiooniga töötajatele, kes soovivad praktiseerida teises liikmesriigis, kui riik, kus nad kvalifikatsiooni omandasid. Selleks on kaks varianti.

Esimese variandi puhul, mis kehtib osade kutsete suhtes meditsiinisektoris (sealhulgas arstid, metitsiiniõed, hambaarstid, jne), põhineb automaatne tunnustamine hariduse ja koolituse minimaalsel kooskõlastamisel. Liikmesriikide normid kõnealustele kutsetele hariduse ja koolituse suhtes alluvad ühiseeskirjadele, mis nõuavad neilt mõnes teises liikmesriigis omandatud hariduse ja koolituse tunnustamist.

Teine variant kehtib ainult arhitektidele. Nende eeskirjade eesmärk ei ole hariduse ja koolituse harmoneerimine, vaid tunnustamiskriteeriumite kehtestamine. Kõnealuseid kvalifikatsioone tunnustatakse samuti automaatselt niipea, kui need on komisjoni ja teiste liikmesriikide poolt heaks kiidetud.

Kuna ülaltoodud süsteem nõuab mahukaid seadusandlikke protseduure ja üks direktiiv kehtib ainult ühe tegevusvaldkonna kohta, loobuti sellest üldjoones pärast 1985. aastat.

b. "Üldsüsteemi" direktiivid

Direktiivid 89/48 ja 92/51

Teine lähenemine põhineb direktiivil 89/48/EMÜ vähemalt kolmeaastase kestvusega kutsehariduse ja koolituse läbimist tõendavate kõrgharidusdiplomide tunnustamise üldise süsteemi kohta ning direktiivil 92/51/EMÜ kutsehariduse ja koolituse tunnustamise teise üldsüsteemi kohta.

Põhimõtteliselt kehtivad ülaltoodud korraldused kõigile reguleeritud tegevusaladele, mille kohta **ei eksisteeri konkreetset direktiivi**. Kõnealuse süsteemi kohaselt nimetatakse tunnustamist **poolautomaatseks**. Päritolumaal omandatud haridust ja koolitust tunnustatakse, kui need reguleeritud tegevused, millega isik soovib tegeleda mõnes teises liikmesriigis on samad kui need, millele taotlejal oleks õigus ka kodumaal ning kui kodumaal omandatud haridus ja koolitus ei erine oluliselt asukohariigi nõuetest haridusele ja koolitusele. Kui viimase puhul esineb oluline erinevus, võib migratsiooniametnik nõuda kohaldumisaja või sobivustesti rakendamist.

Direktiiv 99/42

Direktiiv 99/42/EMÜ diplomite tunnustamise mehhanismi kohta käsitöönduse, kaubanduse ja teatavate teenuste osutamise valdkonnas.

Kõnealune direktiiv täiendab teisi üldsüsteemi direktiive, **laiendades süsteemi** kutsealadele, mida seal ei ole käsitletud. Direktiiv reguleerib teiste liikmesriikide poolt omistatud ametlike kvalifikatsioonide tunnustamist ja teises liikmesriigis omandatud kutsekvalifikatsioonide tunnustamist kutsealaste kogemuste ja muude kutsekvalifikatsioonide põhjal. Samuti kehtestab see liikmesriigile **aruandekohustuse**, et informeerida komisjoni direktiivi raames vastu võetud otsustest ja selle rakendamisel tekkinud põhiprobleemidest. Tähtaeg kõnealuste õigusaktide rakendamiseks liikmesriikides on 30/07/2001.

II.3. Teenuste osutamise vabadus

Teenuste sektor on ja on olnud juba kümneid aastaid **suurim tööandja Euroopas**. Rahvuslikust koguproduktist lähtuvalt annab see majanduse hüvanguks suurema panuse kui tööstussektor. Kuigi teenusteturu liberaliseerimise ajal jäi teenuste sektor pikaks ajaks arengus maha. Kaupade vaba liikumine realiseerus palju kiiremini ja lihtsamalt kui piiride avamine teenuste osutamiseks. Siseriiklikud teenusteturud jäid killustatuks veel pikaks ajaks peale olukorra muutumist kaupade ja kapitali sektoris.

See tähendas, et riigivalitsused said takistada kodanike kindlustuse vormistamist teises liikmesriigis, said keelata välismaa kaubaautode sõitu nende territooriumil, said kehtestada hindu, näiteks lendudele, jne. Harmoniseerimise puudumine ei olnud

kulukas ja kahjulik mitte ainult Euroopa tarbijatele, vaid ka ettevõtetele ja ühenduse majandusele tervikuna.

Komisjoni **Valge raamat siseturu kohta (1985)** oli läbimurdepunktiks Euroopa teenuste sektori liberaliseerimisel. Suur osa Valgest raamatust oli pühendatud just sellele sektorile ja ambitsioonikaks eesmärgiks oli likvideerida mainitud mahajäämus ühe hoobiga.

Eeltoodu realiseerimiseks oli vaja **ühtlustada põhiprintsiibid ja siseriiklike eeskirjade vastastikuse tunnustamise** printsiibi kohaldamine.

Alustati tööprogrammiga eeskirjade kohaldamiseks **finantsteenuste, infotehnoloogia, kapitali liikumise, transpordi,...** valdkondades, kus piiriüleste teenuste kehtestamine toimiks liikmesriikide ja nende ettevõtete huvides, kuna nende konkurentsivõimelisus sõltub ka kulutustest teenuste osutamisele.

On oluline mõista, et kõnealuse sektori harmoniseerimise ja liberaliseerimise eesmärgiks ei olnud ainult sektori enda areng (kuigi samuti oluline faktor); teenuste sektor moodustab EL majanduse ja tööstuse arengus olulise osa, ja selle **liberaliseerimine tagab liidu kõigile ettevõtetele juurdepääsu teenustele, mis on efektiivsemad, vähem kulukamad ja nende vajadustele paremini kohaldatud.**

1993. aastaks oli programm üldjoontes täide viidud, seega oli Euroopa Liidu teenuste sektori tegelik liberaliseerimine saanud reaalsuseks.

III. ÕIGUSAKTID: KOHALDATAVAD NORMID JA EESKIRJAD

III. 1. Euroopa Liidu õigussüsteem

Enne kohaldatavate õigusaktide käsitlemist isikute ja teenuste vaba liikumise valdkonnas, anname lühikese ülevaate ühenduse **õigusallikatest** ja selle **õigusaktidest**.

Ühenduse õigus on liidu **institutsioonilise süsteemi alus**. See reguleerib ühenduse institutsioonide **otsustamismenetlust** ja sätestab õigusaktid, mille abil **saab välja anda siduvaid määrusi** liikmesriikidele ja nende kodanikele. Ühenduse õigus mõjutab järjest enam EL kodanike igapäevast elu. See annab õigused ja kehtestab kohustused; praktikas kehtib EL kodanikele mitmetasandiline õigussüsteem - Liidu ja asukohamaa tasandil.

1. Ühenduse õigusallikad

Peamised ühenduse õigusallikad on loomulikult Euroopa Ühenduste **asutamislepingud** ja nende juurde kuuluvad lisad, protokollid, muudatused, täiendused, jne. (lisaks **asutamislepingutele** on need ka erinevad **liitumislepingud**, **Ühtne Euroopa Akt**, **Euroopa Liidu leping**, **Amsterdami leping** ...). Eelpoolnimetatud lepingud sisaldavad **Liidu eesmärkide, ülesehituse ja töömeetodite aluseid**, samuti ka teatavaid majandusõiguslikke aspekte. Kõnealuseid asutamisakte nimetatakse tihti ka esmasteks **õigusallikateks**.

Teised tähtsad ühenduse õigusallikad on niinimetatud lepingutest tulenevad **ehk teisesed õigusaktid**, mis töötati välja ühenduse institutsioonide poolt neile antud volituste raames. Need on ühenduse võimuorganite poolt välja antud **määrused, direktiivid, otsused, soovitused, jne** ning sisesed otsused, määrused, tegevusprogrammid, jne. Teiseste õigusaktide kogu täieneb pidevalt; need õigusaktid viivad täide ja viimistlevad ühenduse õigust läbi aegade.

Kolmandaks ühenduse õigusallikaks on **rahvusvahelise õiguse raames sõlmitud lepingud**. Need on seotud liidu rolliga rahvusvahelisel tasandil ja kujutavad endast lepinguid niinimetatud **kolmandate riikide** või **rahvusvaheliste organisatsioonidega**. Need võivad olla lepingud kaubanduspoliitika, tööstus- tehnilises või sotsiaalpoliitilises valdkonnas. Tähtsaimad lepinguliigid on **assotsiatsioonilepingud**, mille eesmärgiks on edendada tihedat majandusalast koostööd liidu partnerite intensiivse finantsabi toel, näiteks lepingud ülemere territooriumitega ja endiste asumaadega, kuid ka lepingud, mis sõlmitakse liiduga ühinemiseks valmistumisel, **tolliliidu** täideviimiseks või seoses **Euroopa Vabakaubandusliiduga** (EFTA).

Muud ühenduse õigusallikad on ühenduse õiguse **kirjutamata üldpõhimõtted** nagu põhiõiguste garanteerimine, kohtusse pöördumise õigus, liikmesriikide aruandekohustuse printsiip, ühenduse õiguse ülimuslikkuse printsiip... Nende printsiipide elluviimine käib läbi **Euroopa Ühenduste Kohtu pädevuse**, kes

vastutab õiguaktide järgimise üle lepingute tõlgendamisel ja kohaldamisel. Viimaseks õigusallikaks on **lepingud liikmesriikide vahel**.

2. Euroopa Ühenduse õigusaktid

Üks Euroopa Liidu õigussüsteemi tunnusjoontest on printsiip, et siseriiklikud määrused asendatakse ühenduse otsustega juhul, kui detailsem ühismäärus osutub vajalikuks. Kui sellist vajadust ei teki, respektieritakse kehtivaid liikmesriikide õigusakte. On vale arvata, et õigusaktid on loodud selleks, et ühenduse institutsioonid saaks mõjutada liikmesriikide õigust suuremal või vähemal määral. Õigustloovaid akte⁵ on viit tüüpi: **määrused, direktiivid, otsused, soovitused ja arvamused**.

A. Määrused

Määrused on tõelised Euroopa õigust loovad aktid. Need on eeskirjad, mis mõjutavad liikmesriikide õigust kõige otsesemal ja olulisemal määral. Määrustel on ühenduseülene kohaldatavus: neil on jõud kehtestada sama seadust kõikides ühenduse liikmesriikides muutmata kujul ühtse tervikuna. Neid **kohaldatakse vahetult**, see tähendab, et neil on jõud kehtestada kohustusi ja anda õigusi otse EL kodanikele.

B. Direktiivid

Direktiivid on tähtsuset teised ühenduse õigusaktid. Ühelt poolt kindlustavad need EÜle vajalikku ühtsust, ja teiselt poolt tagavad siseriikliku eripära säilimise. Direktiivide esmane eesmärk ei ole, nagu määruste puhul, ühendada õigussüsteeme, vaid neid ainult **lähendada**.

Direktiiv on liikmesriikidele kohustav ainult selle soovitava **tulemuse** suhtes, kuid eesmärkide saavutamise vormi ja meetodi osas on neil vaba valik. Seega võimaldavad direktiivid arvestada ühenduse õiguses liikmesriikide siseriiklikke eripärasid. Direktiivides sisalduvad eeskirjad ei asenda automaatselt siseriiklikke reegleid, kuid liikmesriikidelt eeldatakse nende **siseriikliku õiguse kohaldamist vastavalt ühenduse õigusele**.

C. Otsused

Iga otsus on administratiivne õigusakt, millega ühenduse institutsioonid reguleerivad **siduvalt igat juhtumit eraldi**. Otsuste abil saab igat EL liikmesriiki või üksikisikut kohustada midagi tegema või millegi tegemisest hoiduma, nendega saab anda õigusi ja kehtestada kohustusi. Otsused on **individuaalselt kohaldatavad, siduvad ja koheselt jõustuvad**.

D. Soovitused ja arvamused: ühenduse institutsioonide mittesiduvad avaldused

Ühenduse institutsioonid võivad oma arvamusi väljendada soovituste ja arvamuste abil, kui nad soovivad pöörduda liikmesriigi või üksikisiku poole mittesiduval viisil.

⁵ ESTÜ (Euroopa Sõe- ja Teraseühendus) kasutab ainult kolme õigusakti liiki: otsused, soovitused ja arvamused

Soovitusi kasutatakse teatava käitumise õhutamiseks adressaadi poolt, samas neid **õiguslikult kohustamata**. Soovitus võib näiteks veenda liikmesriiki lõpetama tegevusi, mida peetakse vaba konkurentsi takistajateks.

Arvamusi saab kasutada arvamuse väljendamiseks teatava situatsiooni või sündmuse kohta liidus või liikmesriigis. Soovituste ja arvamuste tähtsus seisneb peamiselt nende **poliitilisel ja moraalsel** aspektil.

Nende viie kõrval võivad institutsioonid kasutada ka muid nende käsutuses olevaid ühenduse õigust loovaid akte. Tähtsamad neist on **resolutsioonid** (mis väljendavad üldisi arvamusi ja kavatsusi seoses üldise integratsiooniprotsessiga ja teatavate konkreetsete ülesannetega), **avaldused** ning **positiivsed tegevusprogrammid**. Viimati nimetatute eesmärgiks on konkretiseerida õiguslast tegevust ja ühenduse asutamislepingutes väljendatud üldisi eesmärke.

III.2. Tähtsaimad ühenduse õigusaktid isikute ja teenuste vaba liikumise, kaasaarvatud diplomite tunnustamise valdkonnas

Käesolevas õppematerjalis täieliku ülevaate andmine kõigist õigusaktidest ülalkirjeldatud valdkonnas on võimatu materjali mahukuse tõttu. Euroopa Ühendused annavad reeglipäraselt välja "Kehtiva ühenduse õiguse teatmekogu", milles on välja toodud kõik viited; väga kasulikud abivahendid on ka EUR-LEX andmebaas, <http://europa.eu.int/eur-lex> ja CELEX andmebaas <http://europa.eu.int/celex>, milliseid on võimalik kasutada Interneti teel.

Meie käsitleme lühidalt vaid tähtsaimaid dokumente.

1. Tööjõu vaba liikumine

*** Nõukogu direktiiv 68/360/EMÜ ühenduse piires liikmesriikide töötajate ja nende pereliikmete liikumist ja elukoha valikut takistavate piirangute kaotamise kohta 15. oktoober 1968** . (EÜ Teataja L 257, 19.10.1968)

Eesmärk: Kehtestada meetmed veel eksisteerivate liikumist ja elukoha valikut takistavate piirangute kaotamiseks EÜ piires, järgides ühenduse õiguses liikmesriikide kodanikele, kes liiguvad töötamise eesmärgil, ning nende pereliikmetele sätestatud õigusi ja privileege.

Ettepanekud muutmise kohta:

* Ettepanek parlamendi ja nõukogu direktiivi kohta - 12/7/1995 (K(95) 348 lõplik COD950202 - EÜ Teataja C 307, 18.11.1995).

* Ettepanek parlamendi ja nõukogu direktiivi kohta - 14/10/1998 (K(98) 394 lõplik - EÜ Teataja C 344, 12.11.1998)

*** Nõukogu määrus (EMÜ) nr 1612/68 ühenduse piires tööjõu vaba liikumise kohta 15. oktoober 1968** (EÜ Teataja L 257, 19.10.1968)

*** Nõukogu määrus (EMÜ) nr 312/76, millega muudetakse määruse (EMÜ) nr 1612/68 (ühenduse piires tööjõu vaba liikumise kohta) sätteid seoses töötajate õigusega ametiühingutele 9. veebruar 1976** (EÜ Teataja L 39, 14.02.1976)

Eesmärk: kindlustada töötajate liikuvus ühenduse piires, välistades igasuguse diskrimineerimise rahvuse alusel seoses töötamise, tasustamise ja muude töötingimustega, juurdepääsuga majutusele ja töötaja õigusega olla koos oma perega.

Ettepanekud muutmise kohta:

* Ettepanek parlamendi ja nõukogu direktiivi kohta - 14/10/1998 (K(98) 394 lõplik COD98229 - EÜ Teataja C 344, 12.11.1998)

* **Komisjoni määrus (EMÜ) nr 1251/70 töötajate õiguse kohta jääda liikmesriigi territooriumile pärast töökoha leidmist selles riigis 29 juuni 1970** (EÜ Teataja L 142, 30.06.1970)

Eesmärk: sätestada tingimused seoses töötajate ja nende perede õigusega jääda elama liikmesriigi territooriumile peale seda, kui neil enam ei ole töökohta selles riigis ning kehtestada tingimused sellise õiguse elluviimiseks.

* **Nõukogu direktiiv 75/34/EMÜ, mis käsitleb ühe liikmesriigi kodanike õigust jääda teise liikmesriigi territooriumile sooviga tegutseda füüsilisest isikust ettevõtjana 17. detsember 1974** (EÜ Teataja L 14, 20.01.1975)

Eesmärk: kehtestada tingimused, mille alusel tekib õigus jääda liikmesriiki, kus soovitakse tegutseda füüsilisest isikust ettevõtjana ning mille alusel käesolevat õigust täide viiakse.

* **Nõukogu direktiiv 73/148/EMÜ piirangute kaotamise kohta ühenduse piires liikmesriikide kodanikele seoses asutamise ja teenuste osutamisega 21. mai 1973** (EÜ Teataja L 172, 28.06.1973)

Eesmärk: kaotada kehtivad piirangud füüsilisest isikust ettevõtjate ja palgatöötajate ning nende perede liikumise ja elukoha valiku suhtes.

Ettepanekud muutmise kohta:

* Ettepanek parlamendi ja nõukogu direktiivi kohta - 12/7/1995 (K(95) 348 lõplik COD950202 - EÜ Teataja C 307, 18.11.1995).

* Ettepanek parlamendi ja nõukogu direktiivi kohta, mis käsitleb kontrolli kaotamist isikute üle sisepiiride ületamisel - 12/7/1995 (K(95) 347 lõplik - EÜ Teataja C 289, 31.10.1995)

* **Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 96/71/EÜ, mis käsitleb töötajate töölesuunamist teenuste osutamise raamistikus 16. detsember 1996** (EÜ Teataja L 18, 21.01.1997)

Eesmärk: Eemaldada ebamäärasused ja takistused, mis võivad häirida teenuste osutamise vabadust, täpsustades õiguslikke määratlusi ning võimaldades töötajatele, kes töötavad ajutiselt teises liikmesriigis, juurdepääs sellistele töötingimustele, mis ei ole hõlmatud nende töösuhet reguleerivate seadustega; et vältida ärakasutamise ja väärkohtlemise riski.

* **Komisjoni teatis piirialadel elavate ühenduse kodanike, eriti piirialade töötajate töö- ja elutingimuste kohta.** (K(90) 561 lõplik)

Eesmärk: esitada ideid ning kutsuda arutelule uute ühenduse meetmete ettevalmistamiseks.

* **Tegevusplaan töötajate vaba liikumise kohta.** (K(97) 586 lõplik)

Eesmärk: parandada töötajate vaba liikumise tingimusi Euroopa tööjõuturul

2. Diplomite tunnustamine ja kutsekvalifikatsioonide võrreldatavus

A. Üleminekudirektiivid⁶:

Tootmine ja töötlev tööstus:

Nõukogu direktiiv 64/429/EMÜ 7. juuli 1964 *EÜT L 117*, 23/07/1964 lk. 1880 - 1892

Nõukogu direktiiv 64/427/EMÜ 7. juuli 1964 *EÜT L 117*, 23/07/1964 lk. 1863 - 1870

Toiduainete ja jookide tööstus:

Nõukogu direktiiv 68/365/EMÜ 15. oktoober 1968 *EÜT L 260*, 22/10/1968 lk. 0009 - 0012

Nõukogu direktiiv 68/366/EMÜ 15. oktoober 1968 *EÜT L 260*, 22/10/1968 lk. 0012 - 0016

Hulgikaubandus

Nõukogu direktiiv 64/223/EMÜ 25. veebruar 1964 *EÜT 056*, 04/04/1964 lk. 0863 - 0865

Vahendustegevus kaubanduses, tööstuses ja käsitööstuses

Nõukogu direktiiv 64/224/EMÜ 25. veebruar 1964 *EÜT 056*, 04/04/1964 lk. 0869 - 0873

Nõukogu direktiiv 64/222/EMÜ 25. veebruar 1964 *EÜT 056*, 04/04/1964 lk. 0857 - 0859

Jaekaubandus

Nõukogu direktiiv 68/363/EMÜ 15. oktoober 1968 *EÜT L 260*, 22/10/1968 lk. 0001 - 0005

Nõukogu direktiiv 68/364/EMÜ 15. oktoober 1968 *EÜT L 260*, 22/10/1968 lk. 0006 - 0009

Kivisöetööstus

Nõukogu direktiiv 70/522/EMÜ 30. november 1970 *EÜT L 267*, 10/12/1970 lk. 0014 - 0017

Nõukogu direktiiv 70/523/EMÜ 30. november 1970 *EÜT L 267*, 10/12/1970 lk. 0018 - 0019

Toksiliste ainete müük ja jaotus

Nõukogu direktiiv 74/557/EMÜ 4. juuni 1974 *EÜT L 307*, 18/11/1974 lk. 0005 - 0009

Nõukogu direktiiv 74/556/EMÜ 4. juuni 1974 *EÜT L 307*, 18/11/1974 lk. 0001 - 0004

Personaalteenuste sektor (Restoranid, kohvikud, baarid ja teised söögi- ja joogikohad, hotellid, majutuskohad, laagrid ja teised ööbimiskohad)

Nõukogu direktiiv 68/367/EMÜ 15. oktoober 1968 *EÜT L 260*, 22/10/1968 lk. 0016 - 0019

Nõukogu direktiiv 68/368/EMÜ 15. oktoober 1968 *EÜT L 260*, 22/10/1968 lk. 0019 - 0022

Kindlustusagendid- ja maaklerid

Nõukogu direktiiv 77/92/EMÜ 13. detsember 1976 *EÜT L 026*, 31/01/1977 lk. 0014 - 0019

Transpordiettevõtted ja reisibürood

Nõukogu direktiiv 82/470/EMÜ 29. juuni 1982 *EÜT L 213*, 21/07/1982 lk. 0001 - 0007

Juuksurialongid

Nõukogu direktiiv 82/489/EMÜ 19. juuli 1982 *EÜT L 218*, 27/07/1982 lk. 0024 - 0026

Erinevad tegevused

Nõukogu direktiiv 75/368/EMÜ 16. juuni 1975 *EÜT L 167*, 30/06/1975 lk. 0022 - 0028

⁶ Üleminekudirektiivid käsitlevad peamiselt tegevusi käsitööstuse ja väikeettevõtluse sektoris; seetõttu on need kõik välja toodud. Antud on ainult viited. Näide täispealkirjast: "Nõukogu direktiiv 64/429/EMÜ, mis käsitleb füüsilisest isikust ettevõtjate, kes kuuluvad ISIC põhigruppi 23-40, asutamise ja teenuste osutamise vabadust tootmise ja töötleva tööstuse valdkonnas (Tööstus ja väikekäsitööstus)" 7. juuli 1964

EÜ Teataja 117, 23/07/1964 lk. 1880 - 1892

Mittepaiksed tegevused

Nõukogu direktiiv 75/369/EMÜ 16. juuni 1975 EÜTL 167, 30/06/1975 lk. 0029 - 0032

B. Ülddirektiivid

*** Nõukogu direktiiv 89/48/EMÜ erihariduse ja vähemalt kolmeaastase koolituse järel antavate kõrgharidus-diplomite tunnustamise üldsüsteemi kohta 21. detsember 1988 (EÜ Teataja L 19, 24.01.1989)**

Eesmärk: võimaldada ühes liikmesriigis saadud kõrghariduse diplomite tunnustamine - eelnevalt koolitust ühtlustamata - vastavat kutset reguleerivas siirdasukohariigis.

*** Nõukogu direktiiv 92/51/EMÜ erihariduse ja koolituse tunnustamise teise üldsüsteemi kohta täienduseks direktiivile 89/48/EMÜ 18. juuni 1992 (EÜ Teataja L 209, 24.7.1992)**

Eesmärk: laiendada nõukogu direktiivis 89/48/EMÜ sätestatud vastastikuse tunnustamise süsteemi kutsetele, mis ei nõua nii kõrgetasemelist koolitust.

Rakendatud järgnevalt

Direktiiv 94/38/EÜ - EÜ Teataja L 217, 23.8.1994

Direktiiv 95/43/EÜ - EÜ Teataja L 184, 3.8.1995

Direktiiv 2000/5/EÜ - EÜ Teataja L 54, 26.2.2000

Ettepanekud 89/48/EMÜ ja 92/51/EMÜ muutmise kohta

Komisjoni poolt tehtud ettepanek direktiivi kohta, millega muudetakse direktiive 89/48/EMÜ ja 92/51/EMÜ kutsekvalifikatsioonide tunnustamise üldsüsteemi kohta ja täiendavate direktiivide 77/452/EMÜ, 77/453/EMÜ, 78/686/EMÜ, 78/687/EMÜ, 78/1026/EMÜ, 78/1027/EMÜ, 80/154/EMÜ, 80/155/EMÜ, 85/384/EMÜ, 85/432/EMÜ, 85/433/EMÜ ja 93/16/EMÜ kohta, mis käsitlevad üldmedõdede, hambaarstide, veterinaaride, ämmaemandate, arhitektide, farmatseutide ja arstide kutsealasid [K(97) 638 lõplik COD97345 - EÜ Teataja C 28, 26.01.1998

*** Direktiiv 1999/42/EÜ, millega sätestatakse kutsekvalifikatsioonide tunnustamise kord kutsetegevuste suhtes, mis on hõlmatud direktiividega kutsekvalifikatsioonide liberaliseerimise ning nende tunnustamise üleminekumeetmete ja üldsüsteemi kohta 7. juuni 1999 (EÜ Teataja L 201, 31.07.1999)**

Eesmärk: kehtestada uus kord diplomite tunnustamisel üldsüsteemiga mittehõlmatud kutsetegevuste suhtes. Uue korra eesmärgiks on:

- täiustada seadusandlust vis-à-vis üldsüsteemiga nii, et osutuks võimalikuks võõrtöölise diplomite tunnustamine;
- läbi vaadata kõnealuste direktiivide tingimused "üleminekumeetmete" ja "liberaliseerimise" kohta, eriti kaubanduse, tööstuse ja käsitööstuse valdkonnas;
- lihtsustada kutsekategoriate tõstmist tänu uuele komitoloogia protseduurile, mille läbiviimisõigus kuulub Euroopa Komisjonile.

Lihtsustada ühenduse õigust, parandades 35. ülemineku- ja liberaliseerimisdirektiivi.

3. Teenuste osutamise vabadus

A. Pangandussektor:

*** Nõukogu direktiiv 73/183/EMÜ pankade ja finantsinstitutsioonide teenuste osutamise vabadust ja asutamisevabadust takistavate piirangute kaotamise kohta 28. juuni 1973 (EÜ Teataja L 194, 16.07.1973)**

Eesmärk: teha esimene samm asutamisevabaduse ja teenuste osutamise vabaduse kehtestamiseks finantssektoris. Käesolev direktiiv on esimene direktiivide sarjast, mille eesmärgiks on kehtestada asutamisevabadus ja teenuste osutamise vabadus kõigile kutsetele finantsvaldkonnas.

*** Esimene nõukogu direktiiv 77/780/EMÜ krediidasutuste asutamisega seotud õigus- ja haldusnormide kooskõlastamise kohta 12 detsember 1977 (EÜ Teataja L 322, 17.12.1977)**

Eesmärk: kehtestada tingimused tõelise ühisturu tekkimisele panganduses. Käesolevat direktiivi kutsutakse "esimeseks panganduse direktiiviks".

Muudetud järgnevate meetmetega:

Nõukogu direktiiv 85/345/EMÜ 8. juuli 1985; EÜ Teataja L 183, 16.07.1985

Nõukogu direktiiv 86/137/EMÜ 17. aprill 1986; EÜ Teataja L 106, 23.04.1986

Nõukogu direktiiv 86/524/EMÜ 27. oktoober 1986; EÜ Teataja L 309, 04.11.1986

Nõukogu direktiiv 89/646/EMÜ 15. detsember 1989; EÜ Teataja L 386, 30.12.1989

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 95/26/EÜ 29. juuni 1995; EÜ Teataja L 168, 18.07.1995

Nõukogu direktiiv 96/13/EÜ 11. märts 1996; EÜ Teataja L 66, 16.03.1996

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 98/33/EÜ 22. juuni 1998. EÜ Teataja L 204, 21.07.1998 - parandus: EÜ Teataja L 270, 07.10.1998

*** Teine nõukogu direktiiv 89/646/EMÜ krediidasutuste asutamisega seotud õigus- ja haldusnormide kooskõlastamise kohta ja millega muudetakse direktiivi 77/780/EMÜ. 15. detsember 1989 EÜ Teataja L 386, 30.12.1989**

Muudetud arvamused

EÜ Teataja L 15, 19.01.1990

EÜ Teataja L 83, 30.03.1990

EÜ Teataja L 158, 23.06.1990

EÜ Teataja L 258, 22.09.1990

EÜ Teataja L 296, 27.10.1990

EÜ Teataja L 311, 14.11.1997

Eesmärk: saavutada vajalik ja piisav ühtlustumine, et kindlustada võimuorganite ja volitatud järelevalvesüsteemide vastastikune tunnustamine, tehes võimalikuks ühtse ühenduseüleselt tunnustatud litsentsi omistamine ja selle kohaldatavus päritoluriigi kontrolli printsiibile. Käesolevat direktiivi nimetatakse teiseks panganduse direktiiviks.

Muudetud järgnevatega:

Nõukogu direktiiv 92/30 6. aprill 1992; EÜ Teataja L 110, 06.04.1992 Muudetud arvamus EÜ Teataja L 280, 24.09.1992

Nõukogu ja Euroopa Parlamendi direktiiv 95/26 29. juuni 1995. EÜ Teataja L 168, 18.07.1995

Edasine töö:

15. detsembril 1997 esitas komisjon uue ettepaneku krediidasutuste asutamist käsitleva Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi kohta [K(97) 706 lõplik COD0357 - veel avaldamata].

Kõnealuse ettepaneku eesmärk on kodifitseerida käesolevat valdkonda hõlmavad direktiivid.

Peale direktiivi 92/30/EMÜ kuuluvad käesoleva direktiiviprojekti raamesse ka direktiivid 73/183/EMÜ, 77/780/EMÜ, 89/299/EMÜ, 89/646/EMÜ, 89/647/EMÜ, 92/30/EMÜ ja 92/121/EMÜ.

22. juulil 1999 esitas komisjon muudetud ettepaneku koguda kokku kõnealustes direktiivides tehtud seadusandlikud muudatused ning nõukogu töö tulemused. [K(1999) 109 lõplik COD0357 - veel avaldamata] Ettepanek ootab hetkel parlamendi arvamust.

21. septembril 1998 esitas komisjon uue ettepaneku Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi kohta, mis muudab direktiivi 77/780/EMÜ krediitiasutuste asutamisega seotud õigus- ja haldusnormide kooskõlastamise kohta [K (98) 461 lõplik - COD98/253 - EÜ Teataja C 317, 15.10.1998]. Ettepanek on esitatud parlamendile arvamuse avaldamiseks.

B. Kindlustussektor:

*** Teine nõukogu direktiiv 90/619/EMÜ, mis käsitleb elukindlustuse valdkonnas teenuste osutamise vabaduse teostamist hõlbustavate tingimuste kehtestamisega seotud haldus- ja õigusnormide kooskõlastamist ja millega muudetakse direktiivi 79/267/EMÜ 8. november 1990 (EÜ Teataja L 330, 29.11.1990)**

Muudetud kolmanda nõukogu direktiiviga 92/96/EMÜ 10. november 1992 (EÜ Teataja L 360, 09.12.1992)

Eesmärk: kehtestada erireeglid vabadusele osutada piiriüleseid teenuseid elukindlustuse valdkonnas.

*** Kolmas nõukogu direktiiv 92/96/EMÜ haldus- ja õigusnormide kooskõlastamise kohta elukindlustuse valdkonnas ja millega muudetakse direktiive 79/267/EMÜ ja 90/619/EMÜ (teine direktiiv) 10. november 1992 (EÜ Teataja L 360, 09.12.1992 Muudetud arvamused: EÜ Teataja L 54, 05.03.1993 - EÜ Teataja L 311, 14.11.1997)**

Muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviga 95/26/EÜ 29. juuni 1995. (EÜ Teataja L 168, 18.07.1995)

Eesmärk: võimaldada potentsiaalsetele poliisiomanikele pääs kindlustusettevõtetele, kelle peakontor asub ühenduse piires, samal ajal neile adekvaatset kaitset garanteerides.

Teine nõukogu direktiiv 88/357/EMÜ, mis käsitleb otsekindlustuse valdkonnas (väljaarvatud elukindlustus) teenuste osutamise vabaduse teostamist hõlbustavate tingimuste kehtestamisega seotud haldus- ja õigusnormide kooskõlastamist ja millega muudetakse direktiivi 73/239/EMÜ. (EÜ Teataja L 172, 04.07.1988 Muudetud arvamus EÜ Teataja L 166, 16.06.1989)

Muudetud järgnevatel:

Nõukogu direktiiv 90/618/EMÜ 8. november 1990; (EÜ Teataja L 330, 29.11.1990)

Nõukogu direktiiv 92/49/EMÜ 18. juuni 1992 (EÜ Teataja L 228, 11.08.1992)

Eesmärk: kehtestada reeglid piiriülese mitte-elukindlustuse vormistamiseks, mis tasakaalustab vajadusi teenuste ja tarbijakaitse vabaduse järele.

*** Kolmas nõukogu direktiiv 92/49/EMÜ haldus- ja õigusnormide kooskõlastamise kohta otsekindlustuse valdkonnas (väljaarvatud elukindlustus) ja millega muudetakse direktiive 73/239/EMÜ ja 88/357/EMÜ (kolmas mitte-elukindlustuse direktiiv) 18. juuni 1992 (EÜ Teataja L 228, 11.08.1992 Muudetud arvamused EÜ Teataja L 311, 14.11.1997)**

Muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviga 95/26/EÜ 29. juuni 1995 (EÜ Teataja L 168, 18.07.1995)

Eesmärk: kehtestada ühtne lubadesüsteem, millega saab iga kindlustusettevõtte, kelle peakontor asub ühes ühenduse liikmesriigis, asutada filiaale teistes liikmesriikides ja jätkata äritegevust, osutades piiriüleseid teenuseid selle liikmesriigi järelevalve all, kus asub ettevõtte peakontor. Et võimaldada isikutel leida parima nende vajadustele vastava kindlustuse.

C. Transport

* Nõukogu määrus (EMÜ) nr 1841/88, millega muudetakse määrust (EMÜ) nr 3164/76 ühenduse tariifide kohta liikmesriikide poolt veetavate kaupade maanteetranspordi suhtes 21. juuni 1988

* Nõukogu määrus (EMÜ) nr 1053/90, millega muudetakse nõukogu määrust (EMÜ) nr 3164/76, mis käsitleb pääsu rahvusvahelisele kaupade maanteetranspordi turule 25. aprill 1990

* Nõukogu määrused (EMÜ) nr 3914/90 ja 3915/90, millega muudetakse nõukogu määrust (EMÜ) nr 3164/76, mis käsitleb pääsu rahvusvahelisele kaupade maanteetranspordi turule 21. detsember 1990

* Nõukogu määrus (EMÜ) nr 881/92, mis käsitleb pääsu kaupade maanteetranspordi turule ühenduse piires ühest liikmesriigist teise liikmesriiki või ühe või mitme liikmesriigi territooriumi läbiva transpordi suhtes 26. märts 1992

EÜ Teataja L 163, 30.06.1988

EÜ Teataja L 108, 28.04.1990

EÜ Teataja L 375, 31.12.1990

EÜ Teataja L 95, 09.04.1992

Muudetud arvamused

EÜ Teataja L 158, 11.06.1992

EÜ Teataja L 213, 29.07.1992

Eesmärk luua tingimused õiglase konkurentsi tagamiseks ja tagada liikmesriikidevahelisel maanteetranspordi turul minimaalne vahelesegamine.

* Nõukogu määrus (EMÜ) nr 3118/93, millega sätestatakse tingimused, mille kohaselt võivad mitteresidentidest veondusettevõtjad osutada siseriiklikke veoteenuseid ühe liikmesriigi piires 25. oktoober 1993 (EÜ Teataja L 279, 12.11.1993)

Muudetud nõukogu määrusega (EÜ) nr 3315/94 22. detsember 1994 (EÜ Teataja L 350, 31.12.1994)

Eesmärk: kehtestada kindel süsteem sisemaistele vedudele (mitteresidentidest veondusettevõtjad siseriiklikul turul)

Komisjoni rakendusmeetmed:

Määrus (EMÜ) nr 792/94 - EÜ Teataja L 92, 09.04.1994

D. Kommunikatsiooniteenused ja uudsed tehnoloogiad

* Komisjoni direktiiv 88/301/EMÜ konkurentsi kohta telekommunikatsioonivõrgu terminaliseadete turul 16. mai 1988 (EÜ Teataja L 131, 27.05.1988)

Eesmärk: liberaliseerida telekommunikatsioonivõrgu terminaliseadete turgu.

*** Komisjoni direktiiv 90/388/EMÜ avatud konkurentsi kohta telekommunikatsiooniteenuste turul 28. juuni 1990 (EÜ Teataja L 192, 24.07.1990)**

Muudetud järgnevalt:

Komisjoni direktiiv 94/46/EÜ 13. oktoober 1994; EÜ Teataja L 268, 19.10.1994

Komisjoni direktiiv 95/51/EÜ 18. oktoober 1995; EÜ Teataja L 256, 26.10.1995

Komisjoni direktiiv 96/2/EÜ 16. jaanuar 1996; EÜ Teataja L 20, 26.01.1996

Komisjoni direktiiv 96/19/EÜ 13. märts 1996; EÜ Teataja L 74, 22.03.1996

Komisjoni direktiiv 1999/64/EÜ 23. juuni 1999. EÜ Teataja L 175, 10.07.1999

Eesmärk: tugevdada ühenduse telekommunikatsioonivõrke ja avada järkjärgult telekommunikatsiooniteenuste turg konkurentstile.

Edasine töö:

- Komisjon on avaldanud juhtnöörid EMÜ konkurentsieeskirjade kohaldamise kohta telekommunikatsiooniteenuste sektoris [EÜ Teataja C 233, 06.09.1991].

- 21. oktoober 1992 võttis komisjon vastu 1992. a. ülevaate situatsioonist telekommunikatsiooniteenuste sektoris [SEC(92) 1048 lõplik] vastavalt käesoleva direktiivi artiklile 10.

- 22. juulil 1993 võttis nõukogu vastu resolutsiooni ülevaate kohta situatsioonist telekommunikatsiooniteenuste sektoris ja rõhutas vajadust kõnealuse turu edasiarendamisele. (EÜ Teataja C 213, 06.08.1993).

Nimetatud resolutsioonis kiitis nõukogu heaks ajakava telefoniteenuste liberaliseerimiseks. See peaks olema saavutatud 1. jaanuariks 1998, kuigi neljale riigile (Hispaania, Iirmaa, Kreeka ja Portugal) on antud pikem üleminekuperiood - viis aastat. Riigid, kus telekommunikatsioonivõrk on väike, võivad samuti saada pikendust peale 1. jaanuari 1998.

- 2. detsembril 1993 esitas komisjon nõukogule komisjoni direktiivi eelnõu, millega muudetakse direktiive 88/301/EMÜ ja 90/388/EMÜ satelliitide suhtes [SEC(93) 1891 lõplik COS0123]. See teavitas komisjoni kavatsusest võtta käesolev direktiiv lõplikult vastu alles pärast nõukogupoolsete arvamuste saamist.

Kõnealune direktiiv näeb ette satelliitide liberaliseerimismeetmete laiendamist.

- 10. aprillil 1997 võtsid Euroopa Parlament ja nõukogu vastu direktiivi 97/13/EÜ telekommunikatsiooniteenuste valdkonnas üldiste lubade ja individuaallitsentside ühise raamistiku kohta (EÜ Teataja L 117, 07.05.1997).

- 7. märtsil 1998 esitas komisjon teatise direktiivi eelnõu kohta, millega muudetakse direktiivi 90/388/EMÜ, kindlustamaks, et ühe operaatori omanduses olevad telekommunikatsioonivõrgud ja kaabel TV võrgud on eraldiseisvad juriidilised üksused [EÜ Teataja C 71, 07.03.1998].

*** Nõukogu direktiiv 91/263/EMÜ, mis käsitleb telekommunikatsioonivõrgu terminaliseadeid käsitlevate liikmesriikide seaduste ühtlustamist, sealhulgas seadete ühildatavuse vastastikust tunnustamist 29. aprill 1991 (EÜ Teataja L 128, 23.05.1991)**

Nõukogu direktiiv 93/68/EMÜ, mis muudab direktiivi 91/263/EMÜ, samuti direktiive 87/404/EMÜ, 88/378/EMÜ, 89/106/EMÜ, 89/336/EMÜ, 89/686/EMÜ, 89/392/EMÜ, 90/384/EMÜ, 90/385/EMÜ, 90/396/EMÜ, 92/42/EMÜ, ja 73/23/EMÜ 22. juuli 1993

Nõukogu direktiiv 93/97/EMÜ, mis täiendab direktiivi 91/263/EMÜ maapealsete satelliitjaamade seadete suhtes 29. oktoober 1993 (EÜ Teataja L 290, 24.11.1993)
Ülaltoodud direktiive kodifitseeritakse järgneva direktiiviga:

*** Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. veebruari 1998 direktiiv 98/13/EÜ, mis käsitleb telekommunikatsioonivõrkude terminaliseadeid ja maapealsete satelliitjaamade seadeid, sealhulgas ühildatavuse vastastikust tunnustamist. (EÜ Teataja L 74, 12.03.1998)**

Eesmärk: kehtestada seadmetele ühtlustatud sertifitseerimis-, testimis-, märgistamis-, kvaliteedikontrolli- ja järelevalvekord.

Edasine töö:

9. märtsil 1999 võtsid Euroopa Parlament ja nõukogu vastu direktiivi 1999/5/EÜ, mis käsitleb raadioseadeid ja telekommunikatsioonivõrkude terminaliseadeid, sealhulgas ühildatavuse vastastikust tunnustamist. [EÜ Teataja 91, 07.04.1999].

Kõnealune direktiiv kehtestab Euroopa Ühenduse regulatiivse raamistiku ühendatud telekommunikatsioonivõrkude seadete (CTE) asetusest turul, vabast ringlusest ja käivitamisest, mis peavad vastama kehtestatud nõuetele.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. veebruari 1998 direktiiv 98/13/EÜ, mis käsitleb telekommunikatsioonivõrkude terminaliseadeid ja maapealsete satelliitjaamade seadeid, sealhulgas ühildatavuse vastastikust tunnustamist. EÜ Teataja L 74, 12.03.1998

Eesmärk: kehtestada ühtlustatud sertifitseerimis-, testimis-, märgistamis-, kvaliteedikontrolli- ja järelevalvemeetmed telekommunikatsioonivõrkude terminaliseadetele ja maapealsetele satelliitjaamade seadetele.

Edasine töö:

20. juulil 1998 võttis nõukogu vastu nõukogu otsuse 98/482/EÜ üldiste tehniliste eeskirjade lisanõuete kohta analoogtelefonivõrgu (PSTN) terminaliseadetele, milles võrgu adresseerimine, kui võimalik, esitatakse toonvalimise (DTMF) abil [EÜ Teataja L 216, 04.08.1998].

Nõukogu otsus 88/524/EMÜ, mis käsitleb tegevusplaani infoteenuste turu rajamiseks 26. juuli 1988 (EÜ Teataja L 288, 21.10.1988)

Nõukogu otsus 91/691/EMÜ, millega võetakse vastu kava siseriikliku infoteenuste turu rajamiseks 12. detsember 1991 (EÜ Teataja L 377, 31.12.1991)

Sisu: kõrvaldada infoteenuste valdkonnas ühisturu rajamisel esinevad tehnilised, administratiivsed ja juriidilised takistused.

IV. MÕJU VÄIKE- JA KESKMISE SUURUSEGA ETTEVÕTETELE (SME-dele)

IV.1. Õigusraamistik

Ülaltoodut kokkuvõttes võime öelda, et pärast nimetatute kirjeldamist Rooma lepingus põhiõigustena, on Euroopa Ühendus pidevalt tegelenud vajalikkude õigusraamistikku välja töötamisega, et kindlustada isikute vaba liikumine, asutamisvabadus ja teenuste osutamise vabadus Euroopa Liidu piires kõigile isikutele ja ettevõtetele.

SME-le, kes tegutseb liidu piires tähendab see järgmist:

- Alates 1968. a on liidu piires garanteeritud **töötajate vaba liikumine**: Euroopa kodanikel pole vaja taotleda töö- ja elamisloa või viisasid selleks, et töötada mõnes teises liikmesriigis. Samuti on neile ja nende pereliikmetele garanteeritud **põhiõigused**.

- Mis puutub **vabadusse osutada teenuseid**, siis alates Valge raamatu elluviimisest ja siseturu käivitamisest (Projekt 1992) on teenusteturu liberaliseerimine suures osas lõpule viidud. See tähendab ka seda, et SME-l on vabadus valida tema vajadustele sobivaima ning soodsaima teenuse osutaja ükskõik millisest liikmesriigist.

- **Asutamisvabaduse** valdkonnas toimib liidus, alates "üldsüsteemi" direktiivide 89/48, 92/51 ja 99/42 vastuvõtmisest koos eelnevate kõnealust teemat käsitlevate õigusaktidega, **kõikehõlmav kvalifikatsioonide ja diplomite vastastikuse tunnustamise süsteem**, ehkki läbi erinevate süsteemide (kutsealaste kogemuste tunnustamine, kutsekvalifikatsioonide automaatne tunnustamine ja kvalifikatsioonide poolautomaatne tunnustamine).

Hoolimata eelnevast, kehtestavad liikmesriigid **kutsetegevustele juurdepääsu reguleerivaid tingimusi** siiski suurel määral ise. Selle tulemusena on liikmesriikide vahel suured erinevused kutsete reguleerimise, registreerimise, litsentside, teavitamise ja muu suhtes, mis võivad tegelikkuses luua tõsiseid takistusi.

IV.2. Muud vaba liikumisega seotud küsimused

Tegelikkuses seisab SME või füüsilisest isikust ettevõtja, kes soovib asutada ettevõtet mõnes teises liikmesriigis sooviga osutada piiriüleseid teenuseid, või töötada teises riigis ajutiselt, silmitsi arvukate praktiliste probleemidega. Loomulikult on paljudele teises liikmesriigis tegutseda soovivatele SME-dele kahjustavaks faktoriks keeleoskuse puudumine, mittepiisavad teadmised sihtriigist ja selle **kommetest** ning **iseärasustest**, selle **turust** ning **ettevõtluskeskkonnast**. Eelpoolnimetatud probleeme on võimalik lahendada ettevõtjapoolse põhjaliku **ettevalmistustöö** abil.

On ka mitmeid muid CE-küsimusi, kuigi neid ei saa liigitada vaba liikumise teemasse kuuluvaiks, on need siiski SME-le, kes soovib kasutada vaba liikumise või asutamisvabaduse õigust olulised:

SME-d, kes soovivad asutada ettevõtet või osutada teenust teises liikmesriigis peavad kindlasti tutvuma finants- ja käibemaksuküsimustega (kuidas ja millisele süsteemile pean ma vastama?), maksustamisküsimustega (see ei ole reguleeritud ühenduse õigusaktidega, vaid kahepoolsete lepingutega), tehniliste eeskirjadega (kas mu toode vastab Euroopa ja võimalik, et ka siseriiklikele standarditele, ohutuse, tervisekaitse ja tehniliste nõuete poolest?)

IV.3. Sotsiaalkindlustus

Teine küsimus, mis puudutab vaba liikumise ja asutamisevabaduse valdkondi ja mis on väga oluline SME-dele ja füüsilisest isikutest ettevõtjatele, kes soovivad kasutada oma õigust vabalt liikuda ja asutada, on **sotsiaalkindlustus**: Euroopa kodanikud saavad vaba liikumise ja asutamise õigust kasutada ainult juhul, kui neil on **piisavad sotsiaalkindlustusgarantiid**.

Kui isik on Euroopa Liidu või Euroopa Vabakaubandusliidu liikmesriigi kodanik, on ta kaitstud ühenduse õigusega, kui ta on:

- **töövõtja** või **füüsilisest isikust ettevõtja** ja on kindlustatud vastavalt oma riigi seadustele,
- **riigiteenistuja**,
- **üliõpilane**,
- **pensionär**,
- **ühe ülaltoodud kategooria pereliige või sugulane**.

Ühenduse sotsiaalkindlustuseeskirjad käsitlevad **pensione, tervisekindlustust, sünni- ja lapsetoetusi, töötuaabirahasid, invaliidsuspensioone**, ... kuid, näiteks, ei käsitle sotsiaal- ning meditsiinilist abi, kuna need sõltuvad enamaltjaolt sissetulekust, ennetähtaegsest pensionile minekust... Mõnikord on keeruline määratleda, kas teatav toetus või abiraha kuulub ühenduse eeskirjade pädevusse.

Sotsiaalkindlustust käsitlevate ühenduse eeskirjade eesmärgiks ei ole asendada siseriiklike süsteeme; nende eesmärk on neid pigem **kooskõlastada** nii, et neile kehtiks ka ühisreeglid ja printsiibid viisil, et isik, kes kasutab oma õigust vabalt liikuda, ei tunneks ennast ebasoodsas olukorras võrreldes isikuga, kes ei ole kunagi kodumaalt lahkunud.

Põhiprintsiibid on järgnevad:

- isikule kehtivad korraka ainult **ühe liikmesriigi õigusaktid**
- isik on kindlustatud liikmesriigis, **kus ta töötab**
- **erand** ülaltoodud printsiibile: **ajutine** töölesuunamine teise liikmesriiki (st vähem kui 12 kuud); isik jääb kindlustatuks päritoluliikmesriigis.
- mõnede **isikute kategooriate** suhtes (nt meremehed, riigiteenistujad, isikud diplomaatilises teenistuses, isikud sõjaväeteenistuses...) kehtivad erireglid
- **erijuhud** on samuti isikud, kes töötavad tavaliselt rohkem kui ühes liikmesriigis ja isikud, kes töötavad töövõtjana ühes liikmesriigis, olles samal ajal füüsilisest isikust ettevõtja teises liikmesriigis.

Üldreeglis on, et vastavalt sotsiaalkindlustusseadustele liikmesriigis, on selles riigis kindlustatud isikul **samad õigused ja kohustused** kui selle liikmesriigi kodanikel.

Sotsiaalkindlustust käsitlevad ühenduse eeskirjad kuuluvad liidu **kõige üldisemalt aktsepteeritavate eeskirjade hulka**. Neid väljendatakse **määruste** abil ning kuna need omavad üldist seadusandlikku jõudu, siis kohaldatakse neid vahetult kõigis liikmesriikides.

Sellele vaatamata ei ole SME-l või füüsilisest isikust ettevõtjal lihtne leida spetsiaalselt tema olukorrale vastavat eeskirja. On teada ka juhtumid, kui mõne liikmesriigi institutsioonid ei kohalda ühenduse eeskirju korrektselt; sellisel juhul võib osutada vajalikuks oma õiguste nõudmine seaduslike vahendite abil.

IV.4. Strateegiad

Ühineda soovivate riikide SME-d või füüsilisest isikust ettevõtja, kes alustab tegevust laienenud Euroopa Liidus, siseneb ligi poolemiljardilise klientuuriga turule, kus vaba liikumine ja asutamisevabadus on juba suuremal või vähemal määral saavutatud, selgitused ülal.

Nende kõige suuremaks väljakutseks saab olema, **kuidas neid siseturu poolt pakutavaid vabadusi parimal viisil kasutada**. Võimalusi saab olema järgnevates valdkondades:

- praktiseerida kutset füüsilisest isikust ettevõtjana mis tahes liikmesriigis
- asutada ettevõtet või filiaali mis tahes liikmesriigis
- osutada teenuseid ühest liikmesriigist teise liikmesriigi klientidele
- töötada ajutiselt teises liikmesriigis
- valida teenuse osutaja, näiteks, finants-, kindlustus- või transpordisektoris, teisest liikmesriigist
- värvata töötajaid või töövõtjaid teisest liikmesriigist

Nende võimaluste maksimaalseks kasutamiseks, peavad SME-d tegema põhjaliku uurimuse, et hinnata oma võimalusi valitud liikmesriigis(riikides), nii äritegevuse kui ka normide ja eeskirjade suhtes. Viimati mainitud sisaldavad järgnevat:

- Juurdepääsu tingimused kutsele/ametile/tegevusele/teenusele/ajutisele tööle valitud liikmesriigis ning kuidas neid tingimusi täita
- Ettevõtte või filiaali asutamise tingimused valitud liikmesriigis(riikides), sealhulgas juriidilised küsimused (ettevõtlusvorm...), tingimused ettevõtte asutamiseks (samuti: normid, keskkonnakaitse alased nõuded...), raamatupidamisalased küsimused...
- Sotsiaalkaitse küsimused, eriti kui piire ületab SME või füüsilisest isikust ettevõtja ning samuti teise riiki suunatud töötajate või võõrtöölise värbamise puhul
- Teatud teenuste (finants, transport, side) müügitingimuste hindamine, et veenduda, kas neid ostetakse meelsamini teistest liikmesriikidest
- Töötajate/töövõtjate piiriülese värbamise võimaluste hindamine; tingimused. (täielik kontrollküsimustik on toodud lisas)

V. VÄLJAVAATED

Siseturu projekt, tähtajaga 1993, on, kui ainult majanduslikku aspekti arvestada, lõplikult väljakujundatud.

Liidu uued tulevikuvisioonid, väljendatud Maastrichti ja Amsterdami lepingutes - liit, milles eksisteerib ühtne kodakondsus ja mis pakub oma kodanikele "**vabadust, julgeolekut ja õigust**", on andnud vabaduse printsiipidele uue tähenduse. Selles kontekstis ei peaks "vabadust" võtma kui vahendit isikute vaba liikumise kindlustamiseks, vaid samuti **põhiõiguste kaitsmist ja mis tahes diskrimineerimise vastu võitlemist**.

1997 a "**Tegevusplaan ühtse turu kohta**"⁷ sätestas prioriteetsed meetmed siseturu funktsioneerimise parandamiseks ning rõhutas selle **sotsiaalset dimensiooni**. Kõnealune tegevusplaan rõhutab ka **sotsiaalsete õiguste kaitset ja tööjõu liikuvuse edendamist**, (EURES tööhõive andmebaasi kasutamise parandamise ja laiendamise abil, kohaldades õigust elada ja jääda teise liikmesriiki, reguleerida lisapensione...)

Tegevusplaan vabaduse, õiguse ja julgeoleku kohta⁸ sätestab tingimused nimetatud Amsterdami lepinguga kehtestatud kontseptsiooni ellu viimiseks, rõhutab Euroopa kodanike **põhiõiguste kaitset ja mis tahes diskrimineerimisega võitlemise** kõrval vajadust ühenduse õigustloovate aktide järgi ning, **seoses kolmandate riikide elanike vaba liikumise, assüüli ning migratsiooniga**, vajadust tõelise Euroopa poliitika järgi.

Teine oluline liidu arenguetapp, mis tulevikus mõjutab suurel määral siseturget ja vabaduste tõlgendust, on loomulikult **laienemiskava**.

Euroopa Komisjon on korduvalt rõhutanud, et ühtse turu reeglitega arvestamine on laiendamiseks üks põhitingimusi, kuna uute liikmete vastuvõtmisega ei saa lubada siseturu funktsioneerimise nõrgenemist. Alguses võib 15-liikmelise liidu laiendamise makro-ökonoomiline mõju olla suhteliselt väike kui võrrelda kandidaatriikide SKP suurusst liikmeriikide omaga (4,3% EL-15 1999). Tõenäoliselt tulevikus see muutub. Juba praegu on kandidaatriigid viimastel aastatel oluliselt suurendanud kaubandusintegratsiooni EL-ga. **Õiguse kohaldamine, vastavate haldusstruktuuride rajamine ja võrdse mänguruumi tingimuste kehtestamine** peaksid olema järgnevate aastate tegevuseks Siiaamaani on kandidaatriigid läbirääkimisteks avatud peatükkide raames väitnud, et liitumise ajaks on nad võimelised üle võtma kogu siseturu kohta käiva õigusaktide kogu.

Mõnede jaoks jäävad liidu laiendamise suhtes mitmed kõhklused ja kartused ja enamasti on need seotud kõnealuse valdkonnaga: isikute vaba liikumise õigus. Nende mured põhinevad arvamusel, et suur hulk kandidaatriikide inimesi hakkab laialdaselt kasutama EL kodanike õigust reisida, elada ja töötada teises liikmesriigis.

⁷ Komisjoni teatis Euroopa Nõukogule 4. juuni 1997, CSE(97)1 lõplik

⁸ Nõukogu ja komisjoni 3. detsembri 1998 tegevusplaan, mis käsitleb võimalusi, kuidas Amsterdami lepingust tulenevaid sätteid vabaduse, julgeoleku ja õiguse kohta paremini rakendada, EÜ Teataja C19 23/1/1999.

Samalaadseid kartusi väljendati ka siis, kui Hispaania ja Portugal Euroopa Liiduga ühinesid. Need osutusid alusetuks. Tõepoolest, paranenud majandusootustel, paranenud tööjõuturu tingimustel ja kasvaval integratsioonil peab ja ka oli stabiliseeriv efekt. Hr Frits Bolkesteini, siseturu komissari, sõnade kohaselt, on ainult ühinemise ja samade siduvate eeskirjade vastastikuse aktsepteerimise teel võimalik saavutada võrdne mänguruum kõigile.

LISA

KONTROLLKÜSIMUSTIK:

VABA LIIKUMINE JA ASUTAMISVABADUS FÜÜSILISEST ISIKUST ETTEVÖTJATELE JA SME-DELE

*** Juurdepääs teises liikmesriigis reguleeritud tegevustele**

- reguleeritud tegevus/kutse või vaba juurdepääs?
- EL süsteem/selle kutse/tegevusega seotud diplomite või kvalifikatsioonide tunnustamise reglement?
- sellel kutse/tegevusalal vajalik kvalifikatsioon/diplomid/tõendus kogemuste kohta?
- Nende kvalifikatsioonide tunnustamise kinnitamine?
- vajalikud dokumendid?
- informatsiooniallikad, tugi?

*** Ettevõtte/filiaali asutamine teises liikmesriigis**

- ettevõtlusvorm (iseseisev ettevõtte/tütarettevõtte/filiaal)
- registreerimine: tingimused, kvalifikatsioonid, eritingimused registreerimisele või teatud tegevustele
- registreerimine: formaalsused (kaubanduslik või tööstuslik register, käibemaksu suurus, pangaarve avamine, asutamise toiming, panga tõend, sotsiaalkindlustuse fond...)
- keskkonnakaitse nõuded (ehitusload, pinnase kaitse, linna ja maa planeering)
- maksustamine (ettevõtete maksustamise süsteem, kahekordne maksustamine, maksusoodustused...)
- tööjõu küsimused (töölepingud, palgad, puhkuste süsteem, töölepingu lõpetamine, sotsiaalkindlustus...)
- boonuste süsteem (tööalased, maksudega seotud)
- konkurentsiseadus
- ...

*** Sotsiaalkaitse ja sotsiaalkindlustus**

- liikmesriigis kohaldatavad õigusaktid?
- kas minu kohta käivad erandjuhtude kohta kehtivad eeskirjad?
- suhted sotsiaalkindlustusinstitutionidega (päritoluriigis ja uues liikmesriigis) via E100 (suunamine ja tervisekindlustus), E200 (pensionid), E300 (töötus) ja E400 (abirahad) dokumendid